

GARVERFAMILIEN WINTHER I ROSKILDE

VED ET HUNDREDAARS JUBILÆUM

AF FANNY FANG

Jørgen Frederik Winther.

Hans Jørgen Winther.

Knud Winther.

Den 5. Januar 1935 er det et Hundrede Aar siden, at en ung 27-aarig Mand Jørgen Frederik Winther nedsatte sig i Roskilde som Garver og Læderhandler.

Roskilde var for et Hundrede Aar siden kun en lille bitte By at begynde Virksomhed i, men en By havde i de Tider ikke flere Haandværkere, end der var Brug for, saa Garver Winther kom ikke til kort som Byens tredie i det Fag. Foruden var der Garver Bodholdt og Garver Rasmussen, og alle tre var eller blev de i Familie. Baade Sønner og Døtre — gennem Giftermaal — blev saa at sige ved Faget gennem Generationer i ældre Tid.

Garver Jørgen Frederik Winthers Fader, Tobaksspinder eller Tobaksfabrikør Hans Jørgen Winther, havde i Aaret 1818 købt Hjørneejendommen af Torvet og „Skolemesterstræde“ af en Slagter Carl Krugh. Denne havde kun ejet Ejendommen i fem Aar, og før den Tid havde Bygningen i det forrige Aarhundrede tjent som Byens kommunale Skole. Deraf Navnet „Skolemesterstræde“ for det Stræde, der egentlig allerede dengang hed Allehelgensstræde. Men saadan kaldtes det i daglig Tale.

Om Tobaksspinder Winther var fra Roskilde vides ikke med Bestemthed, men Mulighed er der derfor, idet en Brændevinsbrænder Jørgen Winther i 1790 findes boende som Ejer paa Hjørnet af Skomagergade og Karen Olsdatterstræde, og Navnet Jørgen i den her nævnte Familie gaar igen som i en Kongerække i fem Generationer. En Familieforbindelse var der imidlertid med en Garver Jørgensen i Frederiksborg, hvor den unge Jørgen Frederik lærte Garverhaandværket. Paa en lille Seddel med Optegnelser har han noteret for-

skelligt, bl. a. Hillerøds Brand 1834 og Frederiksborg Slots Brand d. 20. December 1839.

Tobaksspinder Hans Jørgen Winther var gift med Ane Marie Rasmussen, en Søster til Garver Lorentz Rasmussens Fader i Skomagergade — muligvis er Interessen for Garverfaget derved opstaaet. I Ægteskabet var der tre Børn til, Sønnen Christian Ferdinand, der, som Faderen, blev Tobaksspinder og to Døtre, Sophie Amalie, der blev gift med Byens tredie Garver Christian Bodholdt, og Birgitte Johanne, gift første Gang med Møller Morten Johansen, anden Gang med, antagelig hans Eftermand, Møller C. Jensen, St. Mortens Mølle. Denne Møller Jensen, eller muligt hans Søn Ferdinand Jensen, oprettede 1868 den endnu bekendte Københavns Møllestensfabrik og Møllebyggeri, som hans Enke nu er Indehaver af.

I Aaret 1838 overdrog Tobaksspinderens Enke Ane-Marie sin Hjørneejendom ved Torvet til sin Søn Garvermester Jørgen Frederik Winther. Ifølge hans egne Optegnelser havde han allerede den 5. Januar 1835 paabegyndt Garvervirksomhed og Læderudsalg der paa Stedet.

Mange vil endnu erindre den gamle Borgerskolebygning, Garveriejendommen paa Hjørnet af Allehelgensstræde og Torvet. En bindingsværks, overkalket Bygning med en første Sal, Facade mod Torvet og en temmelig lang Længe op langs det meget smalle Stræde, hvor der ikke var Plads til Fortov. Ind til Gaarden var Pladsen ogsaa kun lille og indskrænket; de tre første af Torvets Ejendomme paa søndre Side lider endnu i Dag under en ringe eller saa godt som ingen Bagplads. Be-

tegnende for dette Forhold var det, at næsten til Hjørneejendommens Nedrivning i 1898 havde de tre Ejendomme fælles Gaard-W. C., et Skur med tre Døre til tre Sider, og Renovationen blev fra de tre Ejendomme baaret ud gennem Garveriets Gaard.

Men i 1835 har den begrænsede Bagplads været stor nok til det paa-begyndte Garveri, 30 Aar efter blev der dog købt mere Bagplads langs Strædet af Købmand Schmeltz paa Torvet. Til hans Ejendom hørte der dengang, som nu, Udkørsel til Allehelgensgade.

Jørgen Frederik Winther var en stor, meget høj, og stærk Mand. Han arbejdede ihærdigt og haardt og bragte sit Garveri i god Gænge. Hans snart bekendte Saalelåder fik Kunder rundt om i Byerne, bl. a. baade i Slagelse, Ringsted og Kalundborg. Fra de første Tider har han pertentligt og korrekt selv ført sit Regnskab.

En Garver skulde i ældre Tid ikke have saa megen Plads indendørs. Meget af hans Arbejde kunde foregaa udenfor. Karrene var nedgravet i Jorden, og man trodsede baade Kulde og Væde. Barken, som brugtes til Garvningen, købte man selv i Skovene eller tog hele Træer hjem, bankede Barken af og lod den knuse i en simpel Barkmølle, trukket af en Hest i en Hesteomgang. Til Skindene brugte man Kalk og Pyr, en Opløsning af Hunde- og Hønsegødning. Den stank ganske forfærdeligt. Et Garveri nærmest forpestede Omgivelserne, og dog kunde der være en syrlig, frisk Os, ikke helt ubehagelig, ved det færdige Læder.

Fra Begyndelsen boede J. F. Winther og hans Familie kun i underste Etage med Butik paa Hjørnet, medens første Salen var udlejet. Her var det, at Frk. Betty Bruuns Skole, nu Roskilde Pigeskole af 1855, havde sin første Begyndelse. Ejeren eneste Datter, den 6-aarige Emilie, var blandt Skolens første Elever.

J. F. Winther havde giftet sig med Magdalene Sophie Casse, ogsaa fra Roskilde, og med hende havde han fire Sønner og en Datter. Hendes Slægt ligger begravet paa Domkirkegaarden ved det nordre Vaabenhushus. — En af Sønnerne rejste til Amerika, en blev Købmand i Gilleleje. Sønnen, Chr. Winther, blev Købmand i Roskilde og den ældste Søn Hans Jørgen Winther blev J. F. Winthers Efterfølger som Garver og Overtager af Ejendom og Forretning.

I det Wintherske Hjem førtes et jævnt, borgerligt Arbejdsliv, med den strenge, men dog livsglade Husfader paa sin Plads og med Husmoderen paa sin. I Virkeligheden

med Slid og Slæb paa begge Sider, mest for den Tids Kvinder. Børn, Svende og Drengene paa Kost, altid parat til at modtage Kunder til Beværtning med Kaffe, med gammel-dags Metoder helt igennem, selv Spinding af Uld og Hør i Hjemmet. Hos Garverne fyrede man i Stue og Køkken med Bark, Brugs- og Drikkevand maatte hentes i Algade Nr. 6, i Madam Bager Aarestrups Gaard, og naar dertil kom, at Madam Winther var svag og syg, forstaa man, at Hjemmet har været ført stille og dagligdags. Madam Winther havde Huller paa Benet og kunde tilsidst kun udføre sit Arbejde i Huset, — som en Kone nu dengang selv skulde gøre — ved at bevæge sig omkring ved Hjælp af en Stol, som hun skubbende sig frem ved, og hvorpaa det daarlige Ben hvilede. For den eneste unge Datter har det sikkert ikke været nemt, da Moderen døde af Kræft, mens hun var ganske ung, og Hjemmets Arbejde saa hvilede paa hende. Men hun blev tidlig gift og flyttede sit Liv og sin Tilværelse over i sin Mands Familie.

Mellem den store Børneskare i Vejinspektør Manniches Hjem og Winthers Børn bestod der Barndommen og Ungdommen igennem nært Venskabsforhold. Emilie Winther blev gift med den unge Lærer Erhard Manniche og flyttede med ham til Skolen i Kr. Sonnerup, hvor de tilbragte 42 lykkelige Aar. Nu bor den 86-aarige Emilie Manniche f. Winther som Enke paa Frederiksberg, den eneste tilbagelevende af J. F. Winthers Børn.

Sønnen Christian Winther, der blev Købmand, fik til en Begyndelse Faderens Hjørnebutik paa Torvet, medens Familien udvidede sig og tog Førstesalen i Besiddelse. Læderudsalget fik Plads ud mod Torvet i en 2-Fags Stue, den tidligere Dagligstue, i hvis Baggrund Garver Winther havde haft sin Soveplads i en Alkove. Indgangen til Stuen var inde i Trappeopgangen. Chr. Winther blev gift med en af Manniches Døtre, Petrea, en ung, livsglad Pige. Der blev derved dobbelt Slægtskab mellem de to Familier. Chr. Winthers Enke bor endnu i sin Ejendom i Skomagergade Nr. 3, som hendes Mand opbyggede i sin nuværende Skikkelse. Der har Ægteparrets 3 Sønner, Købmand Albert Winther og Tobaksfabrikterne Gustav og Poul Winther deres Virksomheder. Endnu en Søn den ældste, Einar Winther, er Maskinmester ved Postgaarden i København.

Som 29-aarig overtog Hans Jørgen Winther sin Faders Garveri og Læderhandel. Veluddannet, energisk og dygtig var han i alle Maader, og det blev ham, der ved sin

Flid og sine Produkters anerkendte Soliditet slog Navnet fast og gjorde det kendt over hele Landet.

Ogsaa uden for Garverkredse blev Hans Winthers Navn kendt. Han var fra Ungdommen levende interesseret i Skyttesagen og var allerede fra 1861, fra sit 18de Aar, aktivt Medlem af Roskilde Skytteforening, senere 1ste Kreds af Roskilde, Amts Skytteforening. I over 50 Aar var han Medlem af Foreningen. I sine Manddomsaar ofrede han ogsaa Gymnastikbevægelsen stor Interesse, ligesom Byens Anliggender, offentlige Hverv og Foreningshverv havde Bud til ham. Han var overalt en overmaade velset og afholdt Mand.

Sit Garveri og dets Tarv var hans Hovedinteresse. Han forbedrede Metoderne saa vidt muligt, han anskaffede Dampmaskine, skønt hans gamle Fader den Dag gik ud af Gaarden. Det nymodens passede ham ikke.

Den gamle Jørgen Frederik Winther har dog maattet finde sig i at se et og andet nyt blive indført i Garveriet. Han døde først 1885, 77 Aar gammel. Da var allerede flere af tredje Generation født. Hans Winther havde giftet sig med en ung Roskildepige, Mathilde Ehrlich, og en ny Jørgen Frederik Winther havde set Lyset.

Henimod Aaret 1900 ønskede Roskilde By at udvide det smalle Allehelgensstræde, som Winthers Garveri laa hindrende i Vejen for. Og Garveriet trængte ogsaa til Udvidelse. Den gamle Borgerskolebygning, Winthers Ejendom ved Torvet, blev nedrevet, Gadelinjen stærkt indrykket, og paa den tilbageblevne smalle Plads opførtes med beundringsværdig Snille, den rummelige Ejendom, som nu findes der. Arkitekten var Vilh. Fischer.

Ude i Skovbovænget opførte Winther til Erstatning den Garveribygning, som endnu benyttes. Her udvidedes Virksomheden meget betydeligt under Ledelse af Winther selv, senere af hans Svigersøn Fl. Flach og Sønnen Jørgen Frederik Winther. Garveriet kom dog i 1914 paa andre Hænder, idet det overtoges af A/S. The Dominion Belting Co., men Firmanavnet er dog stadig vedføjet: Hans Winthers Garverier. Samtidig startedes Chromlæderfabriken Jørgen Winther, med Jørgen Frederik Winther som Leder. Begge Virksomheder havde deres Rod i den gamle Garverivirksomhed ved Torvet. Krig og Vanskeligheder ødelagde dog Chromlæderfabriken, medens Dominion Belting Co. og Hans Winthers Garverier endnu arbejder for fuld Kraft.

I Ægteskab mellem Jørgen Winther og Lissa Anger fødtes tre Søn-

ner, hvoraf den ældste, Hans Jørgen Winther er fjerde Generation af uddannede Garvere, denne dog tillige som moderne kemisk Tekniker indenfor Faget.

Gamle Hans Winther holdt fast ved sin Læderhandel og overflyttede den til sin nye Ejendom, hvor der siden har været Udsalg. Han kom til at opleve nogle gode, stabile Aar med stadig opadstigende Bevægelser, indtil Krigen udbrød. Han støttedes i den sidste Snese Aar af sin Levetid i sin Forretning af sin paa-lidelige og dygtige Medhjælper K. Helbæk, som ogsaa efter hans Død 1919 førte Læderhandelen videre for Hans Winthers Enke, Fru Mathilde Winther, sammen med den yngste Søn Knud Winther, der et Aar forinden var kommet ind i Virksomheden.

I Hans Winthers Ægteskab var der seks Børn, hvoraf nu to Døtre, Karen Winther og Fru Ingeborg Flach, er døde. En tredje Datter er Fru Else Møller, gift med Læge Kaj Møller, Roskilde, dernæst Sønnerne Garver Jørgen Winther, Ingeniør Aage Winther og Læderhandler Knud Winther, der siden 1929 har overtaget Hans Winthers Læderhandel som Eneindehaver. Hans Hustru, Fru Astrid Winther, er født Lorentz-Petersen. — Hans Winthers Enke, Fru Mathilde Winther, lever endnu og bor i sin private Ejendom paa Bondetinget.

Familien Winther i Roskilde har gennem mere end et Aarhundrede hørt til Byen som dens solide, ydende Borgere. Navnet har endnu god Klang, skønt dets Bærere nu mere er traadt i Baggrunden, og hver passer sit, som deres Forfædre iøvrigt ogsaa gjorde det. Det Særkende for Medlemmer af Wintherfamilien har de nulevende Generationer bibeholdt. Det er kun faa Roskildefamilier, hvis Slægt har haft Hjemsted og Virksomhed her i saa langt et Spand af Tid, endnu færre som gennem Aarene har formaaet at fortsætte deres Virksomheder, helt eller delvis, til Trods for skiftende Tider og opstaaet Konkurrence.

Hans Winthers Læderhandel ligger i gode Hænder hos hans Søn Knud Winther. Det vil sikkert lykkes ham at føre de gode Traditioner fra Fortiden videre ind i det nye Aarhundrede, som Forretningen nu glider ind i den 5te Januar 1935.

(Særtryk af Roskilde Tidende d. 2. Januar 1935.)